

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**Trestná činnost odsouzených v průběhu jejich
výkonu trestu odnětí svobody**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Petra Vrbňáková

Vypracoval:
Roman Konrád

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “Trestná činnost odsouzených v průběhu jejich výkonu trestu odnětí svobody” zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 10. 4. 2009

.....
Roman Konrád

Poděkování

Děkuji slečně Mgr. Petře Vrbňákové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat mým kolegům z referátu informatiky za pomoc při technickém zpracování mé práce.

Zvláštní poděkování pak patří mé manželce Martině za její morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Roman Konrád

OBSAH

Úvod	3
1 Teoretické zpracování problému	5
1.1 Historie trestu a trestání	5
1.2 Účel trestu	9
1.3 Základní údaje o Vězeňské službě ČR	11
1.4 Personál věznic	15
1.5 Spolupráce Vězeňské služby ČR a Police ČR	15
2 Negativní jevy působící na osobnost odsouzeného	17
2.1 Práva a povinnosti odsouzených	17
2.2 Kázeňské odměny a tresty	20
2.3 Psychologické aspekty výkonu trestu	22
2.4 Prizonizace a „druhý život“ odsouzených	22
3 Trestná činnost odsouzených	24
3.1 Drogová problematika	25
3.2 Problematika mobilních telefonů	29
3.3 Majetková trestná činnost	31
3.4 Šikana	32
3.5 Fyzické násilí ve věznici (agrese)	36
3.6 Sebevraždy a sebepoškozování	40
3.7 Vzpoury a útěky vězňů	41
3.8 Ostatní trestná a jiná nepovolená činnost	42
3.9 Vyšetřování trestných činů ve věznicích	43
4 Praktická část	45
4.1 Cíl praktické části	45
4.2 Použité metody	45
4.3 Stanovení předpokladů	45
4.4 Statistiky	46
4.5 Návrh opatření	51

Závěr	53
Resumé	55
Anotace	56
Klíčová slova	56
Literatura a prameny	58
Přílohy	59

ÚVOD

Trestná činnost odsouzených v průběhu jejich výkonu trestu odnětí svobody je aktuální téma uvedené problematiky. Ve sdělovacích prostředcích se téměř denně objevují informace o nálezu mobilního telefonu ve věznici, užívání omamných a psychotropních látek vězněných osob, pokusu o útěk či vzpouře vězněných osob a dalších jiných událostí odporujících zákonům a nařízením platným nejen pro výkon trestu či vazby v rámci Vězeňské služby České republiky.

Jistě je toto téma pro veřejnost dosti zajímavé, ale na druhou stranu jsou informace, které se lidé dozívají především z hromadných sdělovacích prostředků často nepřesné a neobjektivní. Veřejnost si proto stále vytváří na danou situaci zkreslený náhled. Pravdou ovšem je, že české vězeňství zůstává i nadále na pokraji celospolečenského zájmu.

Jeden z hlavních cílů celé společnosti je v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody resocializace odsouzených a jejich následný bezproblémový návrat a zařazení do společnosti. Bohužel v prostředí věznic se i přes různá opatření a snahu odborných pracovníků nedaří dostatečně ovlivnit odsouzené a vštípit jim zásady a morální hodnoty slušné společnosti. Úspěšnost resocializačního programu je u každého odsouzeného jiná, přičemž závisí na prostředí konkrétní věznice, na odsouzených, se kterými je jedinec v kontaktu, ale z hlavní části na míře narušení jedince. Dalším důvodem, který lze uvést, je zejména nedostatek financí ve vězeňství. Kapacity věznic jsou nedostatečné a většinou doporučený standard Evropské unie pro ubytování na celách a ložnicích (6m² plochy na jednu vězněnou osobu) není dodržen. V českém vězeňství je daný standard pro ubytování 4m² na vězněnou osobu. Není výjimkou, že na jedné cele je mnohdy ubytováno až patnáct odsouzených. Tento stav má za následek to, že místo toho aby méně narušení jedinci byli ovlivňováni působením a hodnotami výchovných pracovníků, jsou vystaveni vlivu silněji narušených odsouzených a postupně přejímají jejich nežádoucí formy chování. Zde se přesně hodí lidový názor „Co se venku špatného nenaučil, v kriminále se doučí“. Bohužel tento názor je v mnoha případech pravdivý.

Je všeobecně známo, že do výkonu vazby jsou pachatelé umísťováni mimo jiné i z důvodu, aby jim bylo zabráněno v pokračování páchaní další trestné činnosti. Proto může být pro nezasvěcenou veřejnost velkým překvapením, že i ve věznicích k páchaní trestných činů dochází. Z tohoto důvodu v práci zmíním nejen trestnou činnost odsouzených, ale i obviněných.

Cílem bakalářské práce je nastínit současnou podobu výkonu trestu odnětí svobody, analyzovat trestnou činnost páchanou odsouzenými v průběhu jejich výkonu trestu odnětí svobody či výkonu vazby a následně na základě získaných informací navrhnout možná preventivní opatření. Dále je smyslem celé práce naplnění cílů sociální pedagogiky, tedy poukázat na protispolečenské jednání, ve kterém odsouzení a obvinění nadále pokračují i za mřížemi, aniž by měli zájem o následnou řádnou reintegraci do společnosti.

V teoretické části práce krátce přiblížím historii trestu a trestání, popíši současné zásady a funkce trestu odnětí svobody a také nastíním strukturu a úlohu Vězeňské služby České republiky. Dále se rozepíši o aktuálních negativních jevech při výkonu trestu odnětí svobody a pohledu na ně z trestněprávního hlediska.

V praktické části znázorním pomocí statistik srovnání počtu některých páchaných trestných činů ve všech věznicích v České republice za dobu posledních pěti let, a to rok 2004 až 2008, kdy jsou k dispozici přesné statistiky.

1. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

1.1 Historie trestů a trestání

Delikventní chování některých jedinců donutilo společnost k vytvoření systému obranných mechanismů, který se ruku v ruce s vývojem státu a tím i práva, stal kodifikovaným (uzákoněným). Událo se tak především vlivem silných skupinových tlaků a následně společenských regulativů.

Podle Mezníka¹ je vznik sankcí za delikventní chování emociální, protože negativní emoce poškozených či pozůstalých jsou kompenzovány újmou způsobenou pachateli nebo náhradou škody. Historicky se proto trest vyvíjel z práva pomsty a realizoval se jako akt odplaty. Příčinou byla skupinová struktura života tehdejší společnosti a boj o přežití. Proto až s vývojem společenského vědomí (zejména náboženství) byly zformulovány základy hodnotových systémů, primárně zákazy. O vině a trestu rozhodoval nositel moci.

Na počátku konstituování právní kultury měla oběť nebo její blízcí dominantní místo, spočívající v právu pomsty, které vycházelo většinou ze zásady oko za oko, zub za zub. Ti pachatele zjišťovali, pronásledovali a nakonec i trestali. Potupně se rozvíjející centralizací moci státu se však tato role přesouvala na vládnoucí kasty, respektive instituce, které si stát vytvářel.

Se vznikem státu vzniká i trestní právo. Tím byla role oběti utlumována a pachatel svým trestným činem porušoval pravidla, zákony, tedy škodil společnosti. Ta stanovila, které jednání je a není trestné, stanovila míru společenské nebezpečnosti trestního činu a z ní vyplývající výši trestu. Původní podstata trestu nese výrazné prvky emotivní. Trestný čin vzbuzuje zejména u postižených a blízkých oběti (v současnosti někdy ale i u velkých skupin obyvatelstva – např. teroristické útoky) negativní emoce.

¹ MEZNÍK, J. KALIVODOVÁ, V. KUČHTA, J. Základy penologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita 1995. 14 s.

Potrestání pachatele má charakter újmy způsobené právě jemu s výraznou účastí odplatného momentu až po kompenzaci způsobené škody. (O časté neúměrnosti trestu vzhledem k provinění ve starověku a feudalismu nelze pochybovat).

Právní systémy se soustřeďují na ochranu společnosti před zločinci, zkoumají zločince jako osobnost, sociální příčiny zločinnosti, zabývají se otázkami trestání, zacházení s vězňenými zločinci atd. Cílem trestu byla „odplata, sociální msta“, trest se měl co nejvíce podobat provinění.²

Ve středověku byla celá věda ve své většině poplatná náboženské ideologii a učení. K „trestu“ se přistupovalo z hlediska náboženských dogmat, porušení božích přikázání apod. Ideou a posláním trestů bylo zastrašení. I když samozřejmě lidé zločiny páchali, lze tresty v tomto období označit velmi často za nepřiměřené až kruté, jejichž jediným cílem byla odplata a odstrašení druhých. Přiznání byla často vynucována na mučidlech. Na vynesení trestu mělo vliv i společenské postavení pachatele. Toto pojetí se shoduje s daleko později vyřčenými názory Kanta a Hegera. Takovému vnímání trestu nazýváme „absolutní teorií“. I v této době se však objevovaly osvícené názory, které předčily dobu. Jako příklad může sloužit Seneka, který pojímá účel trestu i z pohledu prevence. *Tvrdil, že by se nemělo trestat jen proto, že byl spáchán trestný čin, ale proto, aby už nebyl páchán.* Obdobně řecký filosof Protagoras říká: *„Ten, kdo trestá rozumně, trestá ne za chyby minulosti (neboť není možné zabránit, aby nebylo vykonáno to, co se už stalo), ale za chyby, ke kterým může dojít a aby i jiní měli užitek z potrestání viníka.“*³

Byly uplatňovány hlavně tři skupiny trestů – trest smrti (tzv. „mírnější“ – stětí, oběšení, ale i drastické – upálení, zahrabání zaživa, čtvrcení, lámání v kole, naražení na kůl apod.), tresty mrzačící (useknutí ruky, vytržení jazyka, oslepení apod.) a difamující (zneucťující, např. pranýře, vypalování potupných znamení atd.)

O příčinách a důvodech zločinu a zejména psychologických a sociálních příčinách se neuvažovalo. Za zločince byl často považován i duševně postižený člověk jen proto, že

² MEZNÍK, J. KALIVODOVÁ, V. KUČTA, J. Základy penologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita 1995. 14 s.

³ MEZNÍK, J. KALIVODOVÁ, V. KUČTA, J. Základy penologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita 1995. 15 s.

se odlišoval od ostatních. Je známou skutečností, kolik duševně nemocných skončilo na popravištích nebo na hranicích inkvizice, protože jejich abnormalita byla vykládána jako posedlost ďáblem. Tento přístup ovládal názory na řešení zločinnosti po několik století, než se proti tomuto pojetí včetně nakládání se zločinci ozvali osvícenci, zvláště francouzští encyklopedisté.

První zmínky o věznění osob odsouzených na smrt nebo zadržených před soudním líčením pocházejí z období Římské říše. Podle Mezníka⁴ vydal první vězeňské předpisy v roce 435 císař Theodosius II, později v roce 529 Justinianus I. Pravidla stanovila financování vězení i způsoby zacházení s vězni.

Forma **vyhnanství** jako doživotní vydělení ze společnosti byla ve starém Římě změkčena na možnost dočasného vyhnanství, i když byly ještě uplatňovány instituty vyhnanství doživotního nebo institut psance. Ten byl typický tím, že ostatním členům společnosti bylo zakázáno se s psancem stýkat a poskytovat mu přístřeší, jídlo či jiné životně důležité potřeby. Institut psance a vyhnanství byl i v pozdějších dobách užíván nejen pro kriminální zločince, ale i pro eliminaci politických odpůrců, nepohodlných filosofů či literátů, vědců apod.

Dalším častým trestem byly nucené práce - **galeje**. V praxi tento trest znamenal většinou trest doživotní a často tak byl i rozsudkem smrti. Tvrdě pracující vězni neměli dostatek jídla, žili v nuzných podmínkách s omezenými možnostmi hygieny, byli často vystaveni krutosti prostředí, dozorců i spoluvězňů, a proto mnozí galeje nepřežili. Osudy některých galejníků a vězňů se staly námětem mnoha knih. K pokladům světové literatury patří např. Bídníci, Věznice Parmská, Motýlek, Hrabě Monte Christo a další. Soudní moc nad poddanými často vykonával majitel panství. Jako vězení se využívaly části hradů nebo domy, kde byli vězni často přikováni a živořili bez jakékoliv péče nebo hygieny. Další vězení byla vězení **církevní**. Ve vězeních klášterních vykonávali tzv. kajčnickou vazbu příslušníci kléru. Tento trest byl doprovázen celou řadou dalších sankcí.

⁴ MEZNÍK, J. KALIVODOVÁ, V. KUČHTA, J. Základy penologie. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita 1995. 16 s.

Obávaná byla **inkviziční** vězení, proslulá právem mučit vězně k přiznání k čarodějnictví. Dalším typem byla vězení vojenská, kde však byli vedle vojenských provinilců často vězněni i civilisté. Provinilci z řad šlechty, z dnešního pohledu však většinou „politicky nepohodlní“, byli vězněni v domácím vězení, většinou ve věžích hradů v relativním dostatku a komfortu. Existovala i vězení **pro dlužníky**, kde byl odsouzený tak dlouho, dokud dluhy nezaplatil. Tato vězení se nejčastěji nacházela ve sklepeních radnic nebo jiných městských domů. Společným jmenovatelem těchto trestů byla absence jakéhokoliv výchovného zacházení a působení.

Uplatňování trestu odnětí svobody v dnešním pojetí se datuje od přelomu 15. a 16. století. První věznice tohoto typu vznikla v roce 1553 v zámku Brindewel v Anglii. Zakládání věznic si vynutil vznik velkých městských aglomerací, spojený s rozvojem průmyslu, likvidace malých farmářů velkochovateli apod. To bylo příčinou nárůstu nezaměstnaných, tuláků a žebráků, a tím i eskalace kriminality. Věznice vznikající v opuštěných objektech hradů, klášterů apod. se staly shromaždištěm těchto nežádoucích živlů.

Průlom ve vězeňství nastal však především v Nizozemí, které ve své době patřilo mezi nejrozvinutější evropské země. Zde byly již koncem 16. století (1595) vybudovány ústavy pro delikventy, tuláky a žebráky. Vězení byla spravována a hlídána armádou. Neexistovala jakákoliv diferenciací vězňů, takže společně vykonávali trest mladiství, ženy, vězni odsouzení za méně závažné zločiny s těmi, kteří spáchali nejtěžší zločiny, prvověznění s mnohonásobnými recidivisty. Strava, ubytování i hygiena byly na naprosto nevyhovující úrovni. Postupně se tvořily různé vězeňské systémy a i do těchto izolovaných zařízení vstupovaly rodící se společenské vědy. Byly zkoušeny různé metody převýchovy zločinců, např. tzv. Pensylvánský systém (1786), využívající tzv. solitary systém (z angl. solitary = osamělý, opuštěný, samovazba). Vězni byli umístováni o samotě (odtud název), nepracovali a čas věnovali čtení bible a zpytování svědomí. Podobně byl zkoušen tzv. auburnský systém (1823), nazývaný též silent systém (z angl. silent = mlčeti). Vězni na

rozdíl od pensylvánského systému pracovali, ale museli zachovávat mlčení, nesměli spolu mluvit. Ubytování byli opět samostatně.⁵

1. 2 Účel trestu

Kvůli deviantnímu chování některých jedinců byla společnost nucena dát základ trestnímu právu. Jeho účelem je především chránit zájmy společnosti. Trest je jedním z prostředků výchovy a pedagogika vidí trest až na konci všech prostředků výchovy. Účel trestu můžeme chápat jako ochranu společnosti před kriminalitou.

Teorie funkce trestání:⁶

- **Retributivní teorie (teorie odplaty)**

Trest je zrcadlovým odrazem spáchaného trestného činu. Účel trestu je spatřován v újmě pachateli, který se ze své svobodné vůle dopouští trestného jednání a musí si být vědom případných následků. Potrestání je nedílnou součástí trestného chování. Růst zločinnosti ve většině zemí podlamuje důvěru občanů a politiků v možnosti nápravy pachatelů a trest musí být pro pachatele „cena za zločin“.

- **Teorie odstrašení**

Její základem je snaha odstranit pachatele (i potenciální – tzv. negativní generální prevence) a potažmo celou veřejnost (tzv. pozitivní generální prevence) od páchaní trestných činů. Může to být jak samotná újma způsobena trestem, která jej od dalšího kriminálního chování odrazuje, tak pohrůžka touto újmou pro celou populaci.

- **Náprava (rehabilitační) teorie**

Cílem trestu, jeho délky a diferencovaného přístupu je poskytnout odsouzenému dostatečný čas a formy zacházení (dnes i léčebného) k jeho následnému odklonu od kriminální kariéry.

⁵ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 24-27 s.

⁶ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 20-21 s.

Někdy se též hovoří o korektivním významu trestu. Rehabilitační přístupy jsou náročné především na odbornost personálu, ale i na kvalitní diagnostiku zařazování vězňů.

- **Eliminační (vylučovací) teorie**

Za cíl potrestání považuje kratší, delší či trvalou izolaci pachatele od společnosti, která mu účinně brání páchat trestnou činnost. Extrémní přístupy v tomto pojetí jsou tresty smrti, trest doživotí a v minulosti trest vyhnanství. Dlouhodobé tresty odnětí svobody, které jsou z hlediska ochrany společnosti dnes prakticky jedinou účinnou ochranou před pachateli trestných činů, jsou velmi nákladné, protože nutně způsobují trvalý nárůst vězněných osob.

- **Restituční (kompenzační teorie)**

Základem přístupů ovlivňovaných touto koncepcí je viktimologické chápání pojetí od trestů alternativních až po odškodnění primárních i sekundárních obětí. Jako negativum se může jevit především forma tohoto odškodnění, která je v současném chápání světa jako jedno velké tržiště závisti solventnosti pachatele a již dopředu diskvalifikuje ty, kteří mají příjmy nižší.

- **Smíšená teorie**

Mnoho států uplatňuje ve své trestní politice smíšené prvky výše zmíněných teorií ve více či méně vhodné kombinaci jejich vybraných prvků. Ve vymezení účelu trestu podle ustanovení § 23 našeho trestního zákona můžeme rozpoznat znaky teorie eliminační, teorie rehabilitační, i teorie odstrašení. Prvky teorie restituční (kompenzační) zde obsaženy nejsou, což je pozůstatkem v minulosti podceňovaného ohledu na postavení a nároky oběti trestného činu.

V současné době je uplatňován multifaktoriální přístup, který shrnuje pozitivní prvky jednotlivých přístupů a teorií.⁷

⁷ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 22 s.

„Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody, tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“⁸

V Trestním zákoně § 23 je uvedeno „Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčení trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“.⁹

1.3 Základní údaje o Vězeňské službě České republiky

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993. Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice a věznice, pokud rozhodují ve správním řízení, mají postavení správních úřadů. Vězeňská služba je organizační složkou státu a hospodaří s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých úkolů, je účetní jednotkou.

⁸ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007, 20 s.

⁹ ZÁKON 140/1961 Sb. Trestní zákon, ze dne 29. listopadu 1961. Čerpáno ze systému ASPI. § 23.

Úkoly Vězeňské služby:

Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění, zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků, zajišťuje bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství, vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky, provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby.

Organizace a členění Vězeňské služby ČR:

- a) **vězeňská stráž** - střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň,
- b) **justiční stráž** - zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství,

- c) **správní služba** - zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Její součástí je zdravotnická služba. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci.

Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojených sborů.¹⁰

Vězeňská služba ČR se člení na organizační jednotky:

- a) generální ředitelství
- b) vazební věznice a věznice
- c) institut vzdělávání Vězeňské služby ČR
- d) střední odborné učiliště
- e) zotavovny vězeňské služby

Ke dni 31. 12. 2007 bylo ve věznicích České republiky evidováno celkem 18 901 vězňů. Z uvedeného celkového počtu vězněných osob bylo 2 254 obviněných ve výkonu vazby a 16 648 odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.¹¹ Počet vězněných osob za poslední rok a začátek roku 2009 překročil hranici 21 000.¹²

Typologie věznic:

O typu věznice, do které bude odsouzený zařazen, rozhoduje soud, který přihlíží k závažnosti trestného činu, nebezpečnosti vězně a délce uloženého trestu. Důvodem, proč dochází k této „vnější“ diferenciaci je, aby nedocházelo k tomu, že budou společně vykonávat trest odsouzení za zvláště závažné trestné činy a recidivisté s odsouzenými za nedbalostní trestné činy. Stejně tak může soud v průběhu výkonu trestu odnětí svobody dotyčného odsouzeného přeradit do jiného typu věznice v závislosti na úspěšnosti realizace programu zacházení.

¹⁰ Portál Vězeňské služby České republiky [on-line]. 11. 11. 2008. Dostupné z: http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=460

¹¹ Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2007. 21 s.

¹² Časopis České vězeňství, Praha 1/2009. Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci. Vězeňská služba české republiky. 2 s.

Podle § 39a trestního zákona se věznice člení podle míry vnější ostrahy, zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování programu zacházení do čtyř základních typů:

- a) s dohledem
- b) s dozorem
- c) s ostrahou
- d) se zvýšenou ostrahou

Soud zpravidla zařadí do věznice:

a) **s dohledem** pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,

b) **s dozorem** pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,

c) **s ostrahou** pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem,

d) **se zvýšenou ostrahou** pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi (§ 41 odst. 1), kterému byl za zvlášť závažný trestný čin (§ 41 odst. 2) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.

Soud může zařadit pachatele do jiného typu věznice, než do které má být podle výše uvedeného zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude jeho náprava v jiném typu věznice lépe zaručena; do věznice se zvýšenou ostrahou zařadí však vždy pachatele, jemuž byl uložen výjimečný trest. Do věznice s dohledem a věznice s dozorem zpravidla nezařadí pachatele, kterému byl vedle trestu odnětí svobody uložen trest vyhoštění, a pachatele, který se má na základě rozhodnutí soudu podrobit ochrannému léčení v ústavní formě.¹³

1.4 Personální zajištění věznic:

Realizace programu zacházení vyžaduje odborný personál, který ale může také znamenat překážku. Především by tito odborníci měli umět realizovat komunikativní styl výchovy a vést odsouzené k pozitivní motivaci a reálnému kritickému náhledu na svou trestnou činnost. Nevhodným přístupem je manipulativní a tvrdý dril. Jak uvádí Černíková a Makariusová: „Podstatný však není jenom výběr jednotlivých členů personálu, ale i mezilidské vztahy jeho jednotlivých členů k sobě navzájem. Úroveň a kvalita mezilidských vztahů uvnitř personálu rozhoduje, jestli personál bude působit na odsouzené či bude-li tomu naopak.“ Bez znalostí sociálních dovedností, kvalitních mezilidských vztahů a bez stylu vedení, nelze zavést efektivní výchovnou práci a proces resocializace.¹⁴

1.5 Spolupráce Vězeňské služby ČR a Police ČR:

Vězeňská služba úzce spolupracuje s mnoha státními i nestátními subjekty a organizacemi. Velmi významná je zejména spolupráce s Policií ČR, která se řídí „Dohodou o spolupráci a vzájemné pomoci“, uzavřenou mezi Generálním ředitelstvím VS ČR a Policejním prezidiem ČR, s účinností ode dne 11. 7. 1996.

¹³ ZÁKON 140/1961 Sb. Trestní zákon, ze dne 29. listopadu 1961. Čerpáno ze systému ASPI. § 39a.

¹⁴ ČERNÍKOVÁ, V. MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Most: Sociálně-právní institut, 1997. 66 s.

Při běžné činnosti se většinou policisté a příslušníci i zaměstnanci vězeňské služby setkávají zejména:

- při předávání osob do vazby
- policisté jako orgán činný v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) provádějí ve vazebních věznicích (méně často ve věznicích) výslechy vězňů, kteří jsou jim předváděni příslušníky vězeňské služby
- policisté jako OČTŘ docházejí k dozorování návštěv obviněných, kteří jsou ve vazbě z důvodu uvedených v § 67, odst. b) trestního řádu
- policisté si přejímají z vazebních věznic vězně k rekonstrukci trestného činu
- různá administrativní dožádání k vězňům osobám

Dále Policie ČR spolupracuje s Vězeňskou službou ČR při:

- pátrání po osobách, které uprchly z výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo odsouzených, kteří se nevrátili z přerušování trestu odnětí svobody nebo jiné formy volného pohybu mimo věznici
- vzniku mimořádné situace ve věznicích, pokud vězeňská služba nemůže zajistit pořádek a bezpečnost vlastními prostředky
- vzniku mimořádné situace na pracovištích vězňů nebo při jejich eskortě
- zajišťování tras eskort vězeňské služby v závažných případech (např. bezpečnost eskortovaných osob apod.)
- vzájemné předávání informací při odhalování trestné činnosti vězňů, je-li touto trestnou činností porušován pořádek a bezpečnost ve vazebních věznicích a věznicích

Další formami spolupráce jsou například pomoc při výcviku služebních řidičů, služebních psů apod. Policie ČR musí být také přivolána například v případě sebevraždy, náhlého úmrtí apod.¹⁵

¹⁵ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 19s.

2. NEGATIVNÍ JEVY PŮSOBÍCÍ NA OSOBNOST ODSOUZENÉHO

2.1 Práva a povinnosti odsouzených

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody je dána zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ZVTOS“) a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ŘVTOS“). U mladistvých odsouzených se v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy v soudnictví ve věcech mládeže užívá termín trestní opatření odnětí svobody - § 24, odst. 1, písm. i) citovaného zákona¹⁶. Další právní úpravy výkonu trestu jsou obsaženy ve vnitřních řádech jednotlivých věznic, které vydávají formou nařízení jejich ředitelé a schvaluje Generální ředitelství. Vnitřní řád věznice stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici. Právě v souvislosti s právy a povinnostmi odsouzených dochází často k protiprávnímu jednání odsouzených a to hlavně kvůli špatnému výkladu svých práv odsouzenými a na druhé straně nerespektováním a porušováním povinností odsouzených.

Práva odsouzených jsou uvedena v § 15 – § 26 ZVTOS

Právo na uspokojování základních sociálních potřeb – zajištění tohoto souboru potřeb směřuje k vytváření nezbytných podmínek pro přiměřený duševní a fyzický rozvoj odsouzených. Náleží sem požadavek dodržovat obvyklý společenský standard materiálních a kulturních podmínek v místech VTOS, které jsou důstojné pro lidský život, právo na lůžko a prostor pro uložení osobních věcí, právo na nepřetržitou osmihodinovou dobu ke spánku, dobu potřebnou k osobní hygieně a k úklidu, právo na nejméně jednohodinovou

¹⁶ ZÁKON 218/2003 Sb. odpovědnosti mládeže za protiprávní činy v soudnictví ve věcech mládeže, ze dne 25. června 2003. Čerpáno ze systému ASPI. § 24.

vycházku denně a na přiměřené osobní volno, právo na stravování třikrát denně, na poskytování zdravotnické služby za podmínek stanovených obecnými předpisy, na nemocenské pojištění a důchodové zabezpečení upravené obecnými předpisy. Odsouzenému, který není zařazen do práce a neodmítl bez závažného důvodu práci a neměl v období jednoho měsíce jiný příjem, náleží sociální kapesné ve výši 100,- za měsíc.

Skupina práv odsouzených směřujících k udržování nebo rozšiřování sociálních vztahů - sem patří právo na přijímání a odesílání korespondence na vlastní náklady, přičemž Vězeňská služba je oprávněna provádět její kontrolu, právo na přijímání návštěv blízkých osob, právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby, právo na příjem balíčku. V odůvodněných případech může být odsouzenému povolen telefonní hovor s blízkou osobou a jeho obhájcem. Rozsah některých těchto práv je upraven v závislosti na typu věznice a zařazení odsouzeného v konkrétní postupové skupině vnitřní diferenciací.

Povinnosti odsouzených jsou uvedeny v § 28 ZVTOS¹⁷

Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.

¹⁷ ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Čerpáno ze systému ASPI. § 28.

Odsouzený je dále povinen

- a) podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe neměl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu
- b) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí
- c) podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným orgány hygienické služby
- d) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy
- e) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby
- f) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným nebo věznici, pokud se o nich dozví nebo je zjistil
- g) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznici
- h) dodržovat zásady hygieny
- i) oznámit neprodleně věznici skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku, příspěvku za službu nebo má příjem podléhající dani z příjmu
- j) odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství nebo způsob používání je zakázáno nebo je v rozporu s účelem výkonu trestu
- k) uhradit náklady zdravotní péče provedené v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána

Odsouzeným je zakázáno

- a) navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem (č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody) nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona
- b) vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví
- c) přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva
- d) hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony, účastnit se loterií a jiných podobných her
- e) tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat
- f) předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví
- g) bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici

Vůči odsouzenému, který neoprávněně odmítá plnit své povinnosti a k nápravě nestačí výzva nebo napomenutí, užije Vězeňská služba v nezbytném rozsahu prostředky povolené zákonem.

2.2 Kázeňské odměny a tresty:

Pro řešení kázeňské praxe jsou v ZVTOS č. 169/1999 stanoveny kázeňské odměny a tresty, které by měly posilovat žádoucí chování odsouzených. Odměny jsou udělovány za vzorné chování, poctivý poměr k práci nebo příkladný čin. Kázeňské tresty se ukládají za kázeňské přestupky, které jsou zaviněným porušením zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu.

Kázeňské odměny (§ 45 ZVTOS)¹⁸

- a) pochvala
- b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin
- c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak nákupy nemůže provádět
- d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců
- e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1.000,-
- f) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce
- g) povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení
- h) přerušování výkonu trestu

Kázeňské tresty (§46 ZVTOS)¹⁹

- a) důtka
- b) snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců
- c) zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce
- d) pokuta až do výše 1.000,-
- e) propadnutí věci
- f) umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení
- g) celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů
- h) umístění do samovazby až na 20 dnů
- i) odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny

¹⁸ ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Čerpáno ze systému ASPI. § 45.

¹⁹ ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Čerpáno ze systému ASPI. § 46.

Udělování kázeňských odměn a ukládání kázeňských trestů si vyžaduje dodržování výchovných zásad individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti, které posilují výchovný účinek udělované kázeňské odměny nebo udělovaného trestu.

2.3 Psychologické aspekty výkonu trestu

Pobyt ve vězení znamená ztrátu svobody a z toho vyplývající strádání v oblasti mnoha dalších potřeb i lidských práv. Vězení je sociálním prostředím, které se značně odlišuje od prostředí běžného života. Trest odnětí svobody mění prožívání, uvažování i chování vězně. Vězeňské prostředí má své vlastní normy a pravidla chování více či méně odlišné od obecně platných norem, přičemž ve vězení jsou užitečné jiné formy vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají, nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankcionované. V souvislosti s pobytem ve vězení ztrácí trestaný zaměstnání a tím i svou profesní roli. Často se mu rozpadá manželství, odmítá ho vlastní rodina, ztrácí i ostatní sociální vztahy a v neposlední řadě také vědomosti, dovednosti a návyky.²⁰

2.4 Prizonizace a „druhý život“ odsouzených

Prizonizace znamená negativní adaptaci na podmínky života ve vězení a velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné neintegrace (návrat) jedince do normální společnosti.

Prizonizace má dvě podoby:

- **institucionalizace** - jako výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení (časový rozvrh dne, způsob chování vůči personálu apod.). Výsledkem

²⁰ ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Most: Sociálně-právní institut, 1997. 68 s.

bývá ztráta aktivity. (Z vlastní praxe poznamenávám, že mnoha vězňům stav, kdy žádnou vlastní aktivitu vyvíjet nemusejí a mají vše zajištěno, velmi vyhovuje)

- **ideologizace** – znamená přijetí hodnot a norem kriminální subkultury, v podstatě pravý konformismus

Právě nositelé prizonizace znamenají velkou psychickou zátěž pro kriminálně nenarušené spoluvězně, zatímco z hlediska personálu je jejich chování v rámci vnějších projevů téměř bezporuchové a nekonfliktní.

Dalším negativním jevem je tzv. „druhý život“. Jde o souhrn asociálních aktivit, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování v době, kdy vězňové nejsou v kontaktu nebo pod přímým dozorem pracovníků Vězeňské služby. Výčitky, že vězeňský personál se spíše věnuje ostraze a administrativě než přímé práci s vězni, jsou oprávněné jen částečně, protože druhý život je záležitost především nočních hodin či neviditelných struktur vztahů mezi vězni.²¹

²¹ SOCHŮREK, J. Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2002. 35 s.

3. TRESTNÁ ČINNOST ODSOUZENÝCH

Jak již bylo v předchozích kapitolách řečeno, odsouzení se v průběhu výkonu trestu odnětí svobody dopouštějí různého nevhodného a závadového chování, které se neslučuje s náplní a účelem výkonu trestu. Jedná se většinou o drobné prohřešky proti řádu věznice nebo jednání, které mají znaky přestupků, a za které jsou odsouzení kázeňsky trestáni. V některých případech je však jednáním odsouzených dotčen zájem chráněný trestním zákonem, a tím dojde k naplnění skutkové podstaty trestného činu.

Nejčastěji páchanou trestnou činností odsouzených je možné rozdělit do několika skupin, a to zejména podle kriminální problematiky a druhu trestných činů. Je však třeba mít na paměti, že prostředí výkonu trestu se odlišuje od běžného prostředí a dílčí trestné činy mohou být pouze vyústěním vnitřních vztahů nebo nálad mezi odsouzenými, viz. kapitola č. 2.4 Prizonizace a „druhý život“ odsouzených.

Vězeňská služba ČR se velmi intenzivně věnuje problematice vnější a vnitřní bezpečnosti všech svých objektů. V souladu se všemi platnými zákony a právními normami upravujícími výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody eliminuje průnik nepovolených předmětů do objektů VS ČR, včetně pracovišť odsouzených, pravidelnými prohlídkami vězňených osob a předmětů, které jsou do objektů dopravovány. Ve věznicích a vazebních věznicích jsou vytvořeny a nastaveny náležité kontrolní mechanismy, které se snaží tyto předměty odhalit a nalézt ještě před jejich dodáním, doručením do objektu věznic, nemluvě do rukou vězňené osoby.

Interní předpis Nařízení Generálního ředitele č. 11/2006 o vězeňské a justiční strážní upravuje postup zaměstnanců VS ČR při provádění prohlídek a při prověrkách bezpečnosti, ale neméně důležitý je lidský faktor, tj. svědomitý přístup zaměstnanců při plnění úkolů, důsledná a poctivá práce všech zaměstnanců VS ČR, kteří jsou s vězňenými osobami v denním kontaktu a účelně s nimi pracují. Signály, které zaměstnanci VS ČR od

vězněných osob přijímají, mohou do značné míry ovlivnit i další postupy v činnostech týkajících se bezpečnostních opatření.

Jedna z funkcí výkonu trestu odnětí svobody je chránit společnost před zločinem. Snahou je trestnou činnost minimalizovat a alespoň ji regulovat pod společensky akceptovanou mez. Jedním z přístupů je izolování osoby, tedy znemožnění páčání další trestné činnosti.

Řada vězněných osob se snaží a i v budoucnosti se bude snažit v průběhu výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody zpříjemnit si pobyt ve vazebních věznicích a věznicích látkami a předměty, které by mohly být použity a sloužit k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by mohly svým množstvím a povahou narušovat pořádek a kázeň, anebo poškodit zdraví. Vzdělanost obviněných a odsouzených do značné míry ovlivňuje i způsob dopravování nepovolených předmětů za brány věznic. V dané věci je tedy nutné přijímat i náležitá a odpovídající opatření.

3.1 Drogová problematika

*„Specializované výzkumy vězněných pachatelů potvrdily již počátkem 80. let, že se droga stala statusovým symbolem větší části vězeňské kriminální subkultury“.*²²

Drogy ve vězeňském prostředí jsou vyhledávaným artiklem, a proto o ně přetrvává velký zájem. Užívání drog není doprovázeno odsouzením ze strany ostatních jako v běžné populaci. Specifickou skupinou osob, jejíž podíl na vězeňské populaci je výrazný, jsou tzv. toxikomané, tedy lidé, kteří si drogovou závislost přinášejí z civilního života. Tyto osoby odůvodňují konzumaci drog mnoha důvody, např. deprimujícím vězeňským prostředím (šok z izolace, adaptační problémy atd.), pocity nudy, snaha zbavit se tíhy problémů (nemyslet na budoucnost, na to, co bude dál), únavou ze stereotypního života ve vězení,

²² SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 37 s.

stejně jako běžný vězeň zvýšenou úzkostí, tíhou osobních problémů, neutěšenou perspektivou a hlavně potřebou chvilkového prožití radosti.

Snaha propašovat drogy do věznice se děje různými způsoby. Jednou z mnoha variant je zasílání drogy prostřednictvím nárokového balíčku nebo dopisu, kde může být umístěna jako součást náplně jakéhokoliv prostředku, např. cukru, tabáku, čaje, náplň psacích potřeb nebo také v pečivu či tiskovinách. Používají se i metody, kdy je droga ukryta pod nalepenou dopisní známkou, nebo je napuštěna do savého papíru, který si vězeň opětovně vylouhuje. Tyto zmiňované pokusy o propašování drog se však daří vcelku úspěšně odhalovat. V příloze této práce (příloha č. 1 strana 5-8) jsou umístěny fotografie výše popsaných pokusů pronesení a uschování drog do věznic, které byly zadrženy příslušníky vězeňské služby ČR.

Jeden z častých způsobů dopravení drogy do objektů věznice je přehozením míčku, nebo jiného podobného předmětu naplněného drogou přes zeď věznice do prostor, kde jsou realizovány vycházky, nebo kde se nachází sportoviště či pracoviště vězňených osob.

Hůře odhalitelné jsou návštěvy civilních osob za odsouzenými do věznic. Během návštěvy jsou spolu osoby téměř bez dohledu a dochází k předávání drog. Vězněné osoby se snaží ukrýt drogy na jakémkoliv místě oděvu, těla nebo i v tělních dutinách například, spolknutím nepromokavého obalu s obsahem drog, který přes trávicí ústrojí skončí v toaletě a poté u vězňených osob. Nebo si drogu uschovávají do genitálií. Stávají se i případy, kdy omamné a psychotropní látky přinese vězňeným osobám jejich advokát.

Nejhůře odhalovaný způsob pašování drog do věznice je prostřednictvím zásobování firem, které v uzavřených areálech věznic zaměstnávají odsouzené. Tento způsob již bývá v režii organizovaných skupin pachatelů a je zde riziko průniku většího množství drog. Dalším způsobem vnikání drog do věznic je selhání zaměstnanců, kteří tak mohou činit buď s vidinou zisku a v méně častých případech pod nátlakem a vyhrožováním ze strany odsouzených nebo jejich kompliců na svobodě.

VS ČR se může inspirovat například britskou věznicí, kde chtějí zamezit pašování mobilů, zbraní a drog, které vězni často uschovávají do genitálií. Speciální skenovací židle za šest a půl tisíce liber, tedy asi 200 tisíc korun, už brzy budou namontované ve 102 britských věznicích. Britská vláda si od nových skenerů zadnic slibuje to, že zarazí pašování především telefonů, které vězni za mříže často pronesou zasunuté v genitáliích poté, co je dostanou například od návštěv. Senzory skeneru jsou tak citlivé, že zachytí jakýkoli kovový předmět od velikosti vlásenky. Celá procedura zabere sotva několik vteřin.²³

Lze však konstatovat, že se vězeňské toxikomanické subkultuře nepodařilo uvést do chodu systém pravidelných dodávek drog a jejich vnitřní distribuce.²⁴

Vězeňské službě ČR se poměrně úspěšně daří eliminovat přísun drog do věznice ve třech nejdůležitějších oblastech pro závislého jedince nejdůležitějších oblastí:

- pravidelný přísun
- jeden druh drogy (opiáty, stimulanty, halucinogeny apod.)
- potřebné množství (dávka)²⁵

Rozsah drogového problému v každé věznicí a vazební věznicí je do značné míry ovlivněn činností všech zaměstnanců VS ČR. Mezi základní protidrogové opatření patří důsledné provádění všech stanovených osobních a dalších prohlídek, nárazové prohlídky cel, ubytoven obviněných a odsouzených, návštěvních místností a všech prostor, kde se vězněné osoby zdržují a pohybují, za využití speciálně vycvičených psů a dalších dostupných technických prostředků.

²³ <http://image.tn.nova.cz/media/images///440x248/Jan2009//468278.jpg> (4. 2. 2008)

²⁴ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií 2005. 91 s.

²⁵ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 38 s.

Nejčastěji se ve věznicích v ČR vyskytují tyto drogy:

- kanabinoidy (marihuana, hašiš)
- opiáty (opium, morfin, heroin, kodein)
- stimulancia (kokain, crack, pervitin)
- halucinogeny (LSD)
- taneční drogy (extáze)

Ve věznicích je také velmi rozšířeno zneužívání léků s účinky způsobujícími intoxikaci (otrava), především benzodiazepinů, hypnotik, analgetik nebo antitussik. Odsouzený, který má lék sám užívat, ho buď jednorázově zneužije, či si nashromáždí větší množství léků, které sní a nebo jej distribuuje dále. Tato léčiva se stávají předmětem černého trhu a jsou příčinou mnoha dalších konfliktů mezi odsouzenými. Vězeň, který má určité léky naordinované lékařem, je často prodá či smění, a proto, že léky neužívá, jeho zdravotní či duševní stav se horší.

Při opatřování, distribuci nebo uchovávání a užití drog se odsouzení vystavují postihu za trestné činy nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187, § 187a, § 188 trestního zákona a také za trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a trestního zákona.²⁶ Některým věznicím se ve spolupráci s policií, státním zastupitelstvím a soudy daří odsouzené, u kterých byla zjištěna droga v těle pravomocně nepodmíněně odsoudit za to, že odsouzený mařil výkon rozhodnutí soudu tím, že se dopustil závažného jednání, aby zmařil účel trestu, a tím spáchal trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. f) trestního zákona.

²⁶ ZÁKON 140/1961 Sb. Trestní zákon, ze dne 29. listopadu 1961. Čerpáno ze systému ASPI.

3.2 Problematika mobilních telefonů

Pronikání mobilních telefonů do věznic a vazebních věznic je v současné době jedním z nejdiskutovanějších problémů. V posledních letech, kdy technika jde obrovským skokem dopředu, zažily věznice velký nárůst mobilních telefonů v prostorách věznic. Do věznic se mobilní telefony dostávají obdobnou cestou jako drogy, tedy zejména prostřednictvím návštěv, ukryty v osobních věcech, potravinách, které si přinášejí do věznice, dále prostřednictvím tělních dutin, při zásobování pracovišť a bohužel také, a doufejme, že ve výjimečných případech, prostřednictvím zaměstnanců věznic. V příloze této bakalářské práce (příloha č. 1 strana 1 - 4) jsou umístěny fotografie výše popsaných pokusů pronesení a uschování mobilních telefonů do věznic, které byly zadrženy příslušníky vězeňské služby. Další problém je, že vězněné osoby, které pracují na nestřežených pracovištích mimo objekt věznice, si mobilní telefony ukrývají na pracovištích, kde je používají.

Samotné držení či použití mobilního telefonu odsouzenými nelze v současné době kvalifikovat jako trestný čin, ale pouze jako kázeňský přestupek. Něco jiného je, když odsouzený spáchá prostřednictvím mobilního telefonu trestný čin, například vydírání dle § 235 trestního zákona a nebo přímo prostřednictvím mobilního telefonu nějaký trestný čin připravuje či organizuje.

Opomenout nelze ani specifické podmínky, panující v kriminální subkultuře. Prestiž vězně zvyšuje v očích dalších i vlastnictví něčeho, co ostatní nemají, zejména nedovoleného předmětu. Proto jsou mnohé telefony vlastněny tak říkajíc „na oko“.²⁷ Další důvod držení mobilního telefonu odsouzenými je možné obchodování s nimi, v rámci zapůjčení k zavolání za peníze, věci, služby či úsluhy.

Vězeňská služba České republiky se snaží různými způsoby zabránit pronikání a užívání mobilních telefonů do věznic. Užívání mobilních telefonů se daří zamezit ve

²⁷ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 23 s.

vazebních věznicích, kde je pohyb obviněných na rozdíl od odsouzených přesně vymezený. Ve všech vazebních věznicích v České republice jsou instalovány na jednotlivé cely a společné prostory (kulturní místnosti, prostory návštěv civilních osob, advokátů apod.) detektory mobilních signálů. Vždy, když mobilní telefon vyhledá signál (příchozí či odchozí SMS a volání, nebo jen hledání signálu), detektor mobilního telefonu vyšle signál na operační středisko, kde operátor přesně určí místo použití mobilního telefonu.

Vězeňská služba se snažila o instalaci rušiček telefonů ve věznicích. Rušičky měly fungovat na principu, zaměření určitého prostoru, popřípadě i celé věznice. Ve vymezeném prostoru by nebyla žádná telekomunikační síť pro mobilní telefon. Pokud by rušičky fungovaly, měla by vězeňská služba o velký kus práce méně. Bohužel tato realizace se nezdařila. Nejprve operátoři tuzemských sítí tvrdili, že je nezákonné rušit jejich sítě, ale nakonec hlavní problém byl v tom, že i přes velké vynaložené finanční prostředky do projektu, rušičky nefungovaly a odsouzení si v domnění vězeňské stráže, že nelze použít mobilní telefon, telefonovali dále.

Dle mého názoru by se mohla Vězeňská služba České republiky inspirovat věznicemi v zahraničí, kde mají odsouzení volně dostupné telefonní automaty a libovolně si mohou telefonovat na vlastní náklady. Nejednalo by se o všechny odsouzené, ale o určité vybrané vězně, například jen v některých typech věznic a také podle skupiny diferenciací. Samozřejmě, že telefonní hovory by byly zaznamenávány na datová média a pověřenými zaměstnanci příslušné věznice monitorovány. Pokud by VS ČR zjistila prostřednictvím odposlechů, že obsah telefonu zakládá podezření, že je připravován nebo páčán trestný čin, VS ČR by předala záznam hovoru orgánům činným v trestním řízení a v případě přímého odposlechu by hovor přerušila a událost oznámila.

Můj názor je, že vězňové by ztratili potřebu vlastnit mobilní telefon, zabránilo by se různým úsluhám za půjčení telefonu a vychovatelé by měli větší přehled o vztahu odsouzeného se „světem před mříží“.

3.3 Majetková trestná činnost

Z majetkové trestné činnosti jsou ve věznicích nejvíce rozšířeny krádeže podle § 247 trestního zákona. Jedná se o krádeže, kdy jsou věci volně dostupné ostatním odsouzeným a také krádeže uskutečňované vloupáním do skříněk s osobními věcmi na celách nebo pracovištích. Nejčastěji se jedná o krádeže různých věcí denní potřeby jako např. cigaret, tabáku, různých potravin nebo hygieny. Odcizené věci se také stávají předmětem černého obchodu mezi odsouzenými, kdy je odsouzení směnují za jiné věci a nebo jimi platí dluhy.

Při objasňování této trestné činnosti bývá problém s identifikací odcizených věcí, neboť ty často pocházejí z vězeňské kantýny, které jsou stejné a jsou hojně rozšířeny mezi všemi odsouzenými a také jsou často ihned spotřebovány. Nutno říci, že hodnoty odcizených věcí většinou nepřesahují přestupkovou hodnotu 5.000,- a skutek je trestným činem jen z důvodu, že k němu došlo vloupáním.

Dalším majetkovým trestným činem bývá poškozování cizí věci podle § 257 trestního zákona, přičemž se jedná většinou o ničení zařízení cel, rozbíjení nábytku, výstrojních součástí, nádobí, příborů na jídlo, lůžkovin a podobně. Pachateli bývají obvykle vězni trpící poruchami osobnosti se sklony k agresivitě. Podstatou tohoto chování je většinou odreagování či snížení tenze, přičemž poškození věcí věznic často chápou jako pomstu personálu. Škody způsobené tímto jednáním sahají ročně do statisíců. U poničeného majetku je vždy vyčíslena škoda a odsouzený je povinen ji uhradit. Bohužel praxe je většinou taková, že vězněná osoba nemá finanční hotovost, protože ve vězení jsou ve velkém rozsahu osoby, které jsou na okraji společnosti, jak chováním, tak i sociálním zajištěním. Dluh je mu připsán k pohledávkám výkonu trestu, který je odsouzený povinen uhradit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z velké části stát nemá potřebné možnosti k vymáhání těchto pohledávek.

3.4 Šikana

Šikana je podle Vágnerové, jak ji uvádí Sochůrek, „*násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.*“²⁸

Šikana může mít ve vězení podobu fyzického násilí, psychického nátlaku a vydírání. Pod pojmem vydírání si lze představit odevzdávání cigaret, tabáku, kávy nebo jídla, provádění ponižujících úsluh či rituálů, nucení k různým, obětí odmítaným sexuálním praktikám, zesměšňování, ponižování apod.

Pojem „šikana“ sice v trestním zákoně nenajdeme, ale při chování, které je za šikanu označováno, dochází ze strany agresora k naplnění skutkových podstat různých trestných činů podle trestního zákona, například:

- § 221 ublížením na zdraví
 - § 225 rvačka
 - § 231 omezování osobní svobody
 - § 234 loupeže
 - § 235 vydírání
 - § 237 útisku
 - § 241 znásilnění
 - § 247 krádeží
 - § 249 neoprávněné užívání cizí věci
- a další jiné trestné činy.

²⁸ SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. 28 s.

Někteří autoři dělí šikanu na **skrytou a zjevnou**.

Za šikanu skrytou považujeme sociální izolaci oběti ze skupiny. V podmínkách vězení to je např. označení vězně za „donašeče“ (bonzáka), homosexuála (koště, buk) nebo rozumově insuficientního - nedostatečného (neandrtálec, pako) apod. Dlužno dodat, že někdy se někteří vězňové o tuto pozici sami přičiní například nedostatečnou hygienou. Na druhé straně jsou však oběťmi i ti, kteří jsou druhým nějak nápadní, např. podivínským chováním apod.

Šikanu zjevnou dělíme na:

- **fyzické násilí** (strkání, bití)
- **psychické ponižování a vydírání** (nucení k posluze, zesměšňování, nadávky apod.)
- **destruktivní aktivity zaměřené na majetek oběti** (braní a ničení věcí, šatů apod.)

Podle M. Vágnerové je šikanující agresor „*fyzicky zdatný a silný, ale neukázněný jedinec, s potřebou se předvádět a dokazovat svou převahu nad ostatními, bývá necitlivý a bezohledný. Nemívá dostatečně vyvinuté svědomí a za své chování se necítí vinen. Má zvýrazněnou potřebu sebeprosazení, kterou buď nemůže uspokojit v jiné oblasti z důvodu omezených schopností, nebo má návyk řešit všechno násilím. Bývá spíše podprůměrným, neúspěšným žákem, v pozdějším věku neúspěšným člověkem s pocity ztroskotance. Tendence k agresii je spojena s podezíravostí vůči okolí. Jedinec promítá do ostatních svoje vlastní postoje a sklony ubližovat druhým, podezírá je z toho, co má tendenci dělat sám. Zpravidla se projevuje agresivně již od dětského věku, a to generalizovaně. V jeho chování je zjevný nedostatek citlivosti a ohledu k ostatním.*“²⁹

Obecně lze říci, že oběti šikany jsou často něčím nápadné. Jde o jedince malého vzrůstu nebo slabé tělesné konstrukce, plaché, tiché, s vadami kosmetickými nebo vadami řeči, jiné rasy, nápadné svým chováním. Ostatní je považují za zakřiknuté, samotářské,

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I. díl. Liberec: Tech. univerzita v Liberci 2003. 284 s.

nesympatické nebo se uchylují k pocitovému projektivnímu konstatování, že je „nějaký divný“.

Šikanující jsou často vyprovokováni chováním oběti, které je však většinou nevědomé a oběť netuší, že svým chováním může vyvolat agresi druhých. Agresoři se pak brání tím, že si „o to“ šikanovaný sám „koledoval“ apod.

Šikana vykazuje vysokou latenci (utajení). Oběti velmi často vědí, že jde o přechodnou záležitost nebo se snaží uniknout do nemoci, do jiného kolektivu apod. Většinou se nechtějí stát donašeči, udavači, „bonzáky“.

Jako příklad lze uvést případ z nedávné doby, který se stal ve Věznici Břeclav, na jejímž prošetřování jsem se podílel.

Dne 11. 10. 2008 samostatný referát prevence a stížností (dále jen „SRPaS“) Věznice Břeclav prostřednictvím vychovatele z oddělení výkonu trestu odnětí svobody s ostrahou obdržel dopis od odsouzeného, ve kterém je podrobně popsáno jednání ods. N. a ods. P. vůči ostatním odsouzeným na shora uvedeném oddělení.

SRPaS bylo v dané věci zahájeno rozsáhlé šetření, přičemž bylo zjištěno, že po příchodu ods. N. na oddělení výkonu trestu dne 7. 9. 2008 se začal okamžitě chovat nadřazeným způsobem, soustavně verbálně a fyzicky napadal ostatní odsouzené a pod pohrůzkou násilí bral ostatním odsouzeným osobní věci a nutil je k činnostem ve svůj prospěch. K tomuto jednání se připojil a obdobným způsobem jej prováděl i ods. P., který byl na uvedeném oddělení umístěn již od června 2008. Všem na oddělení vyhlásili, že pokud se dozví, že někdo „bonzoval“, tak mu „rozbijí hubu“. Vzhledem k tomu, že své výhrůžky násilím opakovaně průběžně bitím některých odsouzených dokazovali, neodvážil se nikdo z odsouzených toto jejich jednání ohlásit a ve strachu jejich příkazy plnili.

Na základě výše uvedených skutečností Věznice Břeclav postoupila spisové materiály policejnímu orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Okresního ředitelství Policie ČR Břeclav pro podezření ze spáchání trestného činu vydírání dle § 235 a krádeže dle § 247 trestního zákona.

Dle ustanovení § 46 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, byli oba odsouzení kázeňsky potrestáni celodenním umístěním do uzavřeného oddělení na dobu 20 dnů.

Začátkem roku 2009 bylo do Věznice Břeclav doručeno usnesení, kde Policie ČR Břeclav rozhodla o odložení věci dle § 159a odst. 3 trestního řádu, protože trestní stíhání je neúčelné, neboť o skutku podezřelého již bylo rozhodnuto kázeňsky jiným orgánem a toto rozhodnutí lze mít za dostačující.

Poukazuji na § 55 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, kde je uvedeno, že uložením kázeňského trestu odsouzenému se nevyklučuje jeho trestní stíhání, je-li skutek trestným činem.³⁰

I přes všechny podložené důkazy police rozhodla tak, jak v jednom obdobném předchozím případě. Ze své zkušenosti mohu konstatovat, že „šikana“ a trestné činy s ní související v prostorách věznic se pravděpodobně k jednání před soudem nedostanou.

Ve věznicích výzkum na problematiku šikany doposud nebyl proveden. Otázkou je, zda vůbec je proveditelný přímo mezi vězni nebo pouze zprostředkovaně z poznatků zaměstnanců Vězeňské služby.

Veřejný ochránce práv (ombudsman) je orgán, který v České republice působí od 1. ledna 2006, a mimo jiné vykonává systematickou preventivní vnější kontrolu míst, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě, na svých internetových stránkách uvádí, že

³⁰ ZÁKON č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Čerpáno ze systému ASPI. § 55 odst. 2.

*„během systematických návštěv pracovníci kanceláře zaznamenali pouze několik výpovědí, které naznačovaly, že ve věznici dochází k šikaně. Obecně o tomto tématu odsouzení hovořili neradi. Pouze v několika málo věznicích odsouzení uznali, že šikana mezi nimi panuje, a to zejména v souvislosti s obstaráváním si kávy či cigaret. V rámci návštěv se nesetkali pracovníci s obviněním ze sexuálního násilí, což ovšem ochránce nepovažuje za signál, že ve věznicích se tento fenomén neobjevuje, ale spíše za fakt, že existuje v latentní podobě“.*³¹

3.5 Fyzické násilí ve věznici (agrese)

Agrese je nejčastěji definována jako *„násilné porušení práv druhého nebo ofenzivní chování, směřující k domáhání se práv.“*

Obdobně jako u šikany jsou útočníci většinou mentálně narušení vězni s agresivními sklony.

V penitenciárním (vězeňském) prostředí si můžeme agresi rozdělit i podle objektu:

- agrese mezi vězni navzájem
- agrese vězně vůči zaměstnancům
- agrese zaměstnance vůči vězňům
- agrese mezi zaměstnanci.

Agrese mezi vězni navzájem

Násilí a fyzické napadání je mezi odsouzenými takřka na denním pořádku a běžně je řešeno kázeňskými tresty. Většinou jde o vzájemné napadení mezi dvěma nebo více vězni a to buď jednorázové fyzické napadení (úder rukou do tváře, úder pěstí, odstrčení atd.),

³¹ <http://www.ochrance.cz/dokumenty/dokument.php?back=/cinnot/ochrana.php&doc=703>

méně často rvačku dle § 225 trestního zákona. V případě, že při fyzické potyčce dojde mezi odsouzenými k vážnějšímu zranění, jedná se o trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 nebo § 222 trestního zákona. Spíše výjimkou je v prostředí vězení trestný čin vraždy podle § 219 trestního zákona, ačkoliv mnoho odsouzených je právě pro tento trestný čin ve výkonu trestu.

Fyzická agrese vůči jiným odsouzeným může být způsobena několika příčinami. Sochůrek uvádí, že nejčastěji se zjišťují tyto příčiny:³²

- momentální rozepře, hádka
- vyvrcholení dlouhodobější neshody (vzájemná nesnášenlivost apod.)
- dluhy „z venku“ nebo i z vězení
- vězni se podezírají navzájem, že ten druhý ho udal policii nebo „bonzoval“ zaměstnancům Vězeňské služby
- bývalí společníci mají za to, že jeden nebo druhý mu svoji výpověď ublížil
- žárlivost (žil s jeho družkou, „chodil mu za ženou“ apod.)
- žárlivost v rámci homosexuálních vztahů ve vězení
- šikana

V každé věznici má vězeňský personál povinnost věnovat zvláštní pozornost potenciálním obětem násilí, zvláště zajistit izolaci agresivních vězněných osob od těchto osob a průběžně monitorovat tzv. možné objekty násilí (se zaměřením na následky jejich napadení, stopy po fyzickém útoku na těle) a tzv. možné pachatele násilí.

³² SOCHŮREK, J. Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2002. 22 s.

Agrese vězně vůči zaměstnancům

Agrese proti personálu představují v současnosti ve věznicích, a vazebních věznicích České republiky sice ojedinělé, avšak společensky vysoce nebezpečné případy excesního jednání vězňů.³³

Při použití fyzického násilí proti personálu věznice se odsouzení mohou dopustit například trestného činu útok na veřejného činitele podle § 155 trestního zákona. Tyto útoky se stávají zejména při provádění různých úkonů s odsouzenými, např. při prohlídkách, předvádění, při seznamování odsouzeného s rozhodnutím, se kterým nesouhlasí apod., přičemž se jedná zejména o formu náhlé nepřiměřené hněvivé agrese odsouzených. Podstatně nebezpečnější formou jsou útoky proti personálu, které jsou připravované. Jde většinou o přepadení v rámci pokusu o útěk s cílem získat klíče, výzbroj, uniformu a eliminovat jednu z překážek útěku, tedy příslušníka.

Z vlastní zkušenosti mohu poukázat na případ agrese vězně vůči mé osobě viz příloha č. 2 seminární práce do předmětu Sociální komunikace.

Odsouzení se mohou dopustit i „pouhým“ verbálním nebo písemným vyhrožováním zaměstnancům věznice v případě, kdy jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, kdy takto chtějí v úmyslu působit na výkon pravomoci veřejného činitele a dopouštějí se tak trestného činu útoku na veřejného činitele podle § 156 trestního zákona.

Agrese zaměstnance vůči vězňům

V drtivé většině to jsou případy zákonného použití donucovacích prostředků v souladu s předpisy (zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky), které toto umožňují nebo přímo ukládají. Jde např. o odvrácení útoku na svoji nebo jinou osobu, útoku na majetek vězeňské služby, zabránění rvačky mezi vězni, páchá-li

³³ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 99 s.

osoba ve výkonu trestu odnětí svobody trestný čin nebo kázeňský přestupek apod. Použití fyzické agrese mimo rámec těchto předpisů je hrubým profesionálním selháním příslušníka. Sporné bývají zejména případy oprávněného použití donucovacího prostředku, avšak ne zcela adekvátní je jeho intenzita. Do zasahujícího příslušníka by neměl tzv. „vjet vztek“, i když zvládnout takovýto zákrok bez určitého stupně rozrušení je téměř vyloučeno a pokud tomu tak v některých případech je, měl by to být vážný důvod k zamyšlení nad osobností příslušníka. Významnou roli ve zvládnání těchto situací tvoří výcvik a péče o psychohygienu příslušníků a civilních zaměstnanců.

Agrese mezi zaměstnanci

Prostředí věznice je pro psychiku člověka velmi zátěžové a proto dochází k těmto negativním jevům i mezi zaměstnanci. Většinou jde o agresi pouze verbální, konkrétně o drby, klepy, pomluvy, tzv. „donášení“ apod. Takovéto spory snižují autoritu personálu. Zároveň by neměly tyto konflikty přerůst práh obecné lidské slušnosti, neměly by být časté nebo dokonce chronické. Učinit přítrž těmto negativním jevům zcela nejde, i když omezit tento jev mohou především řídicí a vedoucí pracovníci věznic.

Velmi nevhodné a profesionálně nepřípustné je řešit tyto věci před vězni nebo tak, aby je vězni slyšeli, a už vůbec ne s vězni o konkrétních problémech hovořit, a tím pádem tak snižovat autoritu jiného zaměstnance, jelikož vězni umí těchto rozporů často mistrně využívat. Z vlastní zkušenosti musím bohužel konstatovat, že toto se děje.

3.6 Sebevraždy a sebepoškozování

I když sebevražda ani sebepoškození nejsou sama o sobě trestným činem, je na místě tyto ve věznicích časté jevy zmínit, neboť tyto události bývají také Policií ČR ve věznicích prošetřovány, a to jak z důvodu možného podezření z trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 trestního zákona v případě sebepoškozování, tak podezření z trestného činu účast na sebevraždě podle § 230 trestního zákona.

Sebepoškozování se od sebevražedného jednání liší tím, že nesměruje k sebezničení organismu, tedy smrti. Jeho hlavním znakem je účelovost s cílem něčeho dosáhnout. Z tohoto důvodu je však velmi těžké toto jednání rozeznat v některých případech od demonstrativního pokusu o sebevraždu. Ve vězeňském prostředí se sebepoškozování dopouštějí nejčastěji vězni trpící některou z poruch osobnosti (psychopati), nevyzrálí jedinci (mladiství, adolescenti) a abuzéři drog nebo alkoholu, lidé s omezenou adaptační kapacitou.

Nejčastější způsoby sebepoškozování Sochůrek uvádí:³⁴

- pořezáním zápěstí, předloktí, v loketních jamkách
- polykáním cizích předmětů
- spolykání většího množství léků
- sypání tuhy do očí nebo vpravování náplně propisovacích tužek do spojivkového vaku
- úmyslné způsobování boláků (píchání slin pod kůži)
- vyvolání infekční nemoci (např. ze své praxe si vzpomínám, jak několik vězňů spouštělo do odpadu WC kostičku slaniny, uvázanou na niti a pak ji spolkli, aby zůstala v žaludku a pokusili se tak vyvolat infekční žloutenku. Nemohu již s jistotou tvrdit, zda se tak stalo či nikoliv.)
- výjimkou nejsou ani různá bizarní sebepoškození. Je popsán případ, kdy si vězeň doslova vtloukl v oblasti spánku do hlavy přední díl propisovací tužky

³⁴ SOCHŮREK, J. Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2002. 37 s.

Motivací sebepoškozování je nejčastěji odstranění vnitřního psychického napětí, nejčastěji jako reakce na zátěžovou situaci. Útěk do nemoci, kdy se vězeň snaží dostat na ošetrovnu či do vězeňské nemocnice. Může to být proto, že chce uniknout ze standardních podmínek výkonu trestu, k oddálení soudního líčení, vyhnout se práci, možného pokusu o útěk v době odvozu do civilního zdravotnického zařízení. Někdy po propuštění vydávají zranění způsobená vlastní rukou či následné škody na zdraví za důsledek věznění a zacházení ze strany personálu (zbití, mučení apod.).

Sebevražedné jednání může být pojato jako vybíjení agresivní motivace, zaměřené proti vlastní osobě. Nejčastěji se však děje jako důsledek zátěžové situace, závislosti na drogách, alkoholu a doléhající deliriu, dále jako výsledek jednání pod vlivem depresivních bludů.

V prostředí vězení se nejčastěji setkáváme se sebevraždami nebo jejich pokusy oběšením, požitím velkého množství léků a pořezáním. Motivace bývá obdobná jako u sebepoškození.

3.7 Vzpoury a útky vězňů

*„Pro vznik vzpoury ve věznicích jsou důležité tři aspekty, a to vnitřní situace ve věznicích, vnější situace ve společnosti a „příklad“ jiných věznic“.*³⁵

Pro tyto případy se v trestním zákoně nachází přímo trestný čin vzpoura vězňů podle § 172 trestního zákona, avšak lze předpokládat, že pokud by skutečně došlo ke vzpouře vězňů ve větším rozsahu, tak tento trestný čin by nebyl zdaleka jediný, ale následovalo by několik navazujících trestných činů.

„Klasické“ útky vězňů, jak si je představuje laická veřejnost, kde odsouzený prchá přes zdi nebo obelstí signalizaci a strážce apod., nejsou příliš časté. Pokud k nim však

³⁵ SOCHŮREK, J. Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. 53 s.

skutečně dojde, značí to nedostatky na straně personálu, nebo v systému střežení věznice a celé organizaci. Podstatně běžnější a hlavně častější jsou „útěky“ odsouzených, kteří se svévolně vzdalí z nestřeženého vnějšího pracoviště mimo objekt věznic, odsouzení se nevrátí z povolené vycházky, či dočasného přerušení výkonu trestu odnětí svobody.

Společně však mají tyto případy to, že uprchlý vězeň se svým jednáním dopouští trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 trestního zákona.

3.8 Ostatní trestná a jiná nepovolená činnost

Ostatní trestná činnost

Ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i ve výkonu vazby se můžeme setkat s páčáním dalších trestných činů, jako jsou například násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 trestního zákona, pomluva podle § 206 trestního zákona, velice často také trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 trestního zákona v některých málo se vyskytujících případech i trestný čin vražda podle § 219 trestního zákona.

Samozřejmě že odsouzení se mohou dopustit řady dalších, zde nezmíněných protiprávních a trestných činů, ale cílem této práce bylo zejména nastínit hlavní okruhy problémového chování vězněných osob a uvést trestné činy, kterých se tímto chováním mohou dopustit a také dopouštějí. Vhodné je připomenout, že ačkoliv jsou v textu výše uvedeny trestné činy převážně jednotlivě, v některých případech dochází jedním činem odsouzeného k naplnění skutkové podstaty dvou i více trestných činů zároveň, takzvaný „jednočinný souběh“.

Jiná nepovolená činnost

V neposlední řadě bych chtěl poukázat na některé protiprávní jednání vězňených osob, kterého se dopouští v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a nejedná se o trestné činy, ale pouze o kázeňské přestupky, což znamená zákonem zaviněné porušení povinností, pořádku, kázně během výkonu trestu, nebo jednání, které má znaky přestupku nebo jiného správního deliktu. Za níže uvedené skutky se vězňené osoby trestají kázeňsky. Jedná se například:

- dodržování zásad slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku
- navazování styků s jinými osobami
- odmítání stravy – hladovky
- odmítání práce
- vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje
- vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví
- přechovávat a rozšiřovat nežádoucí tiskoviny
- hazard - hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony
- tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat
- předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví

3.9 Vyšetřování trestných činů ve věznicích

Stejně jako u trestných činů spáchaných mimo věznici, je prošetřování trestných činů odsouzených prováděno v souladu s ustanoveními trestního zákona a trestního řádu. Prošetřování trestných činů, které jsou spáchány odsouzenými při výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby, provádí místně nebo věcně příslušný útvar Policie České republiky. Při prošetřování trestné činnosti vězňených osob je důležitá úzká spolupráce policejních orgánů a orgánů Vězeňské služby ČR, které svojí činností napomáhají

k odhalování a objasňování trestných činů spáchaných na území věznice. V jednotlivých věznicích jsou zřízena oddělení či samostatné referáty prevence a stížností. Příslušníci zařazení na tato pracoviště, jsou hlavními prostředníky při odhalování některých trestných činů. V popisu práce mají mimo jiné napomáhat k odhalování trestných činů, ale hlavně předcházet a působit preventivně.

Výhodou proti běžnému prošetřování trestné činnosti je pro vyšetřujícího policistu fakt, že u většiny trestných činů spáchaných ve věznici, jsou známy osoby, které se na místě činu v době spáchání pohybovaly. Naopak problémem je, že tyto osoby jsou převážně zkušenými recidivisty, kteří se řídí pravidly vězeňské subkultury a již ze zásady odmítají jakkoli napomáhat objasnění trestného činu. Ve velké míře slyšíte od odsouzených „nic nevím, nic jsem neviděl a neslyšel, starám se sám o sebe a ostatních si nevšímám, chci mít klidný výkon trestu, nejsem bonzák atd.“

Při snaze získat od těchto jedinců alespoň částečné informace směřující k objasnění trestného činu, jsou velmi užitečné poznatky také z oborů psychologie, sociální patologie, sociální komunikace, sociální pedagogiky a dalších.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je analýza vývoje trestné činnosti odsouzených a v některých případech obviněných ve všech věznicích České republiky v letech 2004 až 2008. Některé statistické údaje nejsou úplné, toto vzniklo z důvodu, že při zpracování zadání bakalářské práce bylo předpokládáno (a také přislíbeno z Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky), že bude lépe dosažitelné získávání množství informací.

Dále je cílem praktické části zjistit pomoci statistik nárůst a pokles trestných činů odsouzených ve věznicích na území ČR a tím i úspěšnost výchovného procesu ve VTOS.

4.2 Použité metody

Pro ověření stanovených předpokladů a splnění cílů bakalářské práce byla použita metoda obsahová a sekundární analýza statistických dat, poskytnutých Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky. Statistické údaje o počtu a druhu spáchaných trestných činů odsouzených v období let 2004 až 2008 byly získány analýzou dat z evidence Generálního ředitelství VS ČR a ročenek vydávaných shora uvedenou institucí.

4.3 Stanovení předpokladů

Z hlediska struktury a hierarchie pedagogických disciplín jde o řadu: pedagogika, sociální pedagogika, speciální pedagogika, etopedie, penitenciární pedagogika. Stejně jako samotná pedagogika jako vědní obor spolupracuje s psychologíí, sociologií, filozofií, historií a přírodními vědami. I penitenciární pedagogika jako součást pedagogiky je multidisciplinární vědou, přestože se zabývá úzkým okruhem klientů (ke dni 8. 4. 2009 byl počet odsouzených a obviněných ve všech věznicích ČR 21 608). Zahrnuje kromě

vyjmenovaných disciplín navíc právní vědy, kriminologii, viktimologii, penologii a další, pomocí nichž se snaží narovnat ty nedostatky u odsouzených, jež způsobily v minulosti různé příčiny.

Zjištěné informace a analýzy by měly potvrdit nebo vyvrátit stanovené předpoklady.

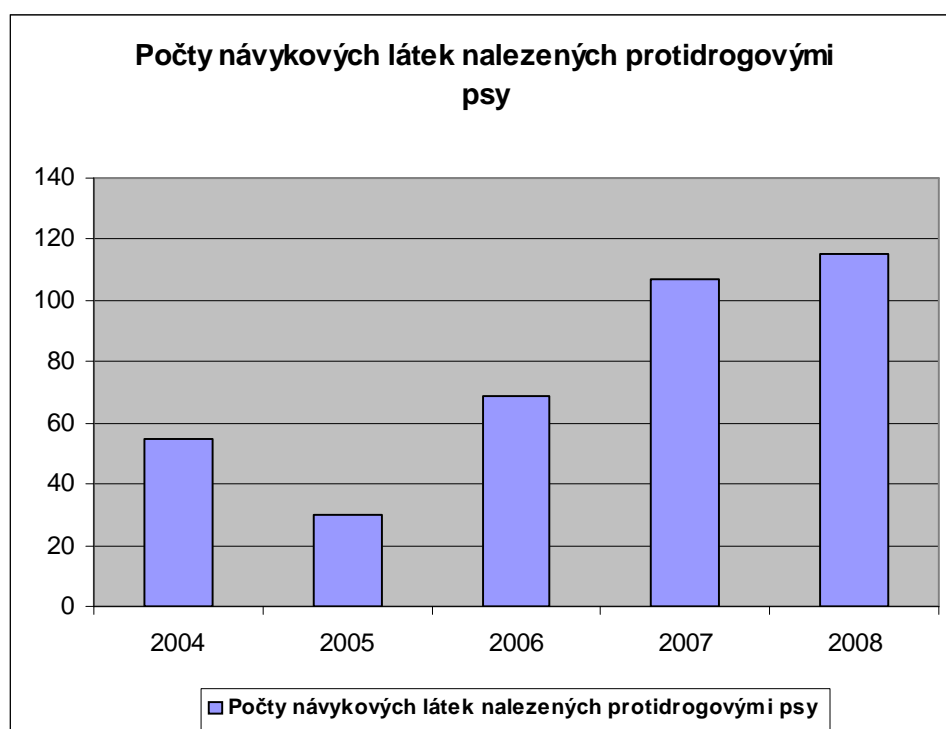
4.4 Statistiky

Statistické údaje o druhu a počtu vybraných spáchaných trestných činů a další nepovolené činnosti odsouzených a v některém případě i obviněných ve všech věznicích ČR v období let 2004 až 2008.

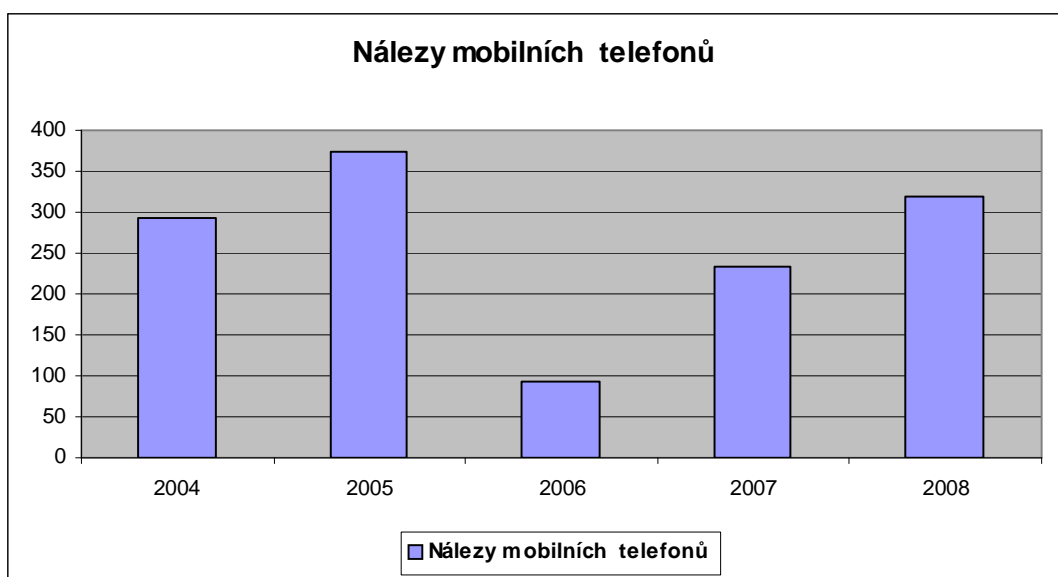
Počet drogově závislých osob ve VT a VV					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Počet drogově závislých osob ve VT a VV	6 834	9 607	7 714	8 338	9 390

Počty návykových látek nalezených protidrogovými psy					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Počty návykových látek nalezených protidrogovými psy	55	30	69	107	115

Nález mobilních telefonů					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Nález mobilních telefonů	294	375	92	234	318

Napadení personálu ze strany vězňených osob					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Napadení personálu ze strany vězňených osob	24	28	36	38	35

Fyzické násilí mezi odsouzenými					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Fyzické násilí mezi odsouzenými				120	135

Fyzické násilí mezi obviněnými					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Fyzické násilí mezi obviněnými				44	24

Pokus o sebevraždu vězňů					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Pokus o sebevraždu vězňů	71	56	68	77	68

Sebevražda vězňů					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Sebevražda vězňů	6	6	9	9	13

Vraždy vězňů					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Vraždy vězňů	0	0	0	0	0

Útěk vězňů					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Útěk vězňů	3	3	1	0	3

Hromadné vystoupení, např. hromadné neodebrání stravy					
Text	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Hromadné vystoupení, např. hromadné neodebrání stravy	13	3	4	1	2

4.5 Návrh opatření

V praktické části této bakalářské práce jsem se zaměřil na páchání trestné činnosti odsouzených a obviněných ve věznicích ČR, na statistické dostupné údaje a na možnosti nápravy těchto jedinců, které z výše uvedeného vyplývají.

Bylo by naivní se domnívat, že pouze jedno opatření by mohlo vyřešit všechny problémy s nedovoleným jednáním a pácháním trestné činnosti odsouzenými. Musí jít o celou skupinu na sebe navazujících změn a opatření, která teprve ve spojení s kvalitní a odpovědnou prací vězeňského personálu přinesou ty správné výsledky.

Jako hlavní opatření, která by mohla zlepšit celkovou situaci a být v podstatě výchozím bodem k následné resocializaci odsouzeného, je vyřešení ubytovacích kapacit věznic. Tedy snížit počet ubytovaných na jedné cele, aby byly dodrženy nejen standardy Evropské Unie (dále jen „EU“), ale aby byla především zachována lidská důstojnost, jelikož už samotné odebrání svobody je natolik traumatizujícím zážitkem, že jakékoliv další ztěžování podmínek při uvěznění, vede k tenzi a následně poté k páchání trestné činnosti ve VTOS. Jako ideální a přitom výchovné vidím, že na jedné cele by byli ubytováni dva, maximálně čtyři odsouzení, s ohledem na jejich zařazení do skupiny vnitřní diferenciacce a také úspěšnosti plnění programu zacházení.

Jako další problém, který by bylo nutno akutně řešit, je pronikání nepovolených věcí a drog do věznic. Tomuto lze zabránit například bezkontaktními návštěvami odsouzených, zrušení nárokových balíčků, vše by si odsouzení kupovali v místní kantýně, která podléhá přísné kontrole a dále důkladnými kontrolami vozidel a osob, které zásobují provozy firem v objektech věznic. K tomuto je zapotřebí zejména lepšího technického vybavení, např. rentgenů na nákladní vozidla.

V médiích stále diskutovaný problém s používáním mobilních telefonů by vyřešilo zastínění nebo odrušení signálu mobilních operátorů v prostorách věznic.

Jak z výše uvedeného vyplývá, je zapotřebí cíleněji investovat finanční prostředky, a to především do bezpečnostně technických úprav věznic, z čehož by vyplývala, ale především předcházela v některých případech i úprava předpisů nebo dokonce zákonů spravujících výkon trestu odnětí svobody.

Ovšem sebelepší technické vybavení a jakkoli vysoká finanční injekce do zlepšení vězeňství by byla málo platná bez nejdůležitějšího článku celého systému, a tím je spolehlivý, vzdělaný a dobře vycvičený lidský zdroj - personál věznic. Bez něj by totiž uvěznění a odnětí svobody nemohlo plnit svoji funkci. Řešení není jednoduché ani okamžité. Je to dlouhodobý proces, ale je třeba věřit, že ke zlepšení celé situace postupem času bude docházet.

V poslední řadě bych chtěl uvést, že shora popsané hlavní problémy týkající se nárůstu trestné činnosti odsouzených, a to drogová problematika a problematika mobilních telefonů, bych v navazujícím magisterském studiu popsal rozsáhleji. Podrobněji bych nastínil problematiku a možné řešení uvedených problémů. Taktéž bych chtěl v diplomové práci okrajově poukázat na činnost služební kynologie se zaměřením na odhalování omamných a psychotropních látek a výbušnin speciálně vycvičenými psy.

ZÁVĚR

Ačkoliv by se mohlo zdát, že konečným uvězněním pachatele do věznice společnost vyřešila páchaní trestných činů odsouzených, případně obviněných, opak je pravdou. Tato bakalářská práce pojednává o trestné činnosti těchto jedinců za zdmi věznice, jejichž delikventní chování v mnoha případech nejenže nekončí, ale nadále pokračuje. Vynalézavost odsouzených často nezná hranic, od pronesení mobilních telefonů, omamných a psychotropních látek do věznice, pokusů o útěk, různých rozsahů sebepoškozování či vzájemného poškozování, až po šikanu nebo vzpouru vězňených osob či dalších událostí, odporujících daným zákonům a nařízením platným nejen pro výkon trestu či vazby v rámci Vězeňské služby České republiky, ale také pro celou společnost.

Z pohledu laické veřejnosti, která na pachatele nazírá jako na osobu stigmatizovanou, špatnou a ve své podstatě nenapravitelnou, by měl být odsouzený trestán fyzicky náročnou prací, nejlépe „s řetězem a koulí na noze“, bez jakýchkoliv možností oddechu, relaxace nebo vzdělávání.

Z hlediska standardů Evropské Unie a historických souvislostí je tato alternativa samozřejmě nemyslitelná - je nehumánní a odporuje jakýmkoliv pedagogicko-výchovným a lidským zásadám. Nicméně je nutno zmínit překážky, které brání resocializačním snahám pracovníků vězeňské služby o přeměnu narušeného člověka, tedy delikventa, na osobu respektující a dodržující pravidla společnosti a její normy tak, aby se s nimi především identifikoval a přijal je za své, jako běžný model svého chování.

Příčiny neúspěchů v převýchově vidím v:

1. nedostatku financí ve věznicích
2. nedostatečné kapacitě věznic (nedodržení standardu EU 6 m² plochy na jednu vězněnou osobu. Ve věznicích v ČR je daný standard 4 m²)
3. ovlivňování prvotrestaných odsouzených recidivisty (malá kapacita věznic, proto jsou ubytováni spolu)
4. zkreslování celkové situace ve VS ČR médií

Je potřeba zdůraznit, že izolace odsouzených by mohla zásadně přispět k úspěšnému uskutečňování cílů pracovníků Vězeňské služby ČR, tedy zabránění odsouzeným v páchání trestné činnosti ve věznicích. Není totiž výjimkou, že na jedné cele je mnohdy ubytováno až patnáct odsouzených, čímž dochází ke kumulaci různě narušených odsouzených a jejich vzájemnému ovlivňování. Místo přejímání pozitivních hodnot výchovných pracovníků tak dochází k situacím, kdy různě narušení jedinci přenášejí negativní vzorce chování na ostatní odsouzené, kteří je pak přijmou za svou běžnou normu. Právě tento fakt je jedním z hlavních důvodů, proč dochází k páchání trestných činů i ve věznicích.

Bakalářská práce byla koncipována tak, aby postupně předeslala problematiku vězeňství v České republice. Popisuje jednotlivé druhy trestné činnosti a jiného nežádoucího jednání a jejich četnost.

Cílem práce bylo také analyzovat trestnou činnost odsouzených ve všech věznicích České republiky v období let 2004 až 2008 a ze získaných informací nalézt vhodná preventivní opatření, která by vedla k jejímu snížení. Na základě dostupných statistik jsem se pokusil srovnat nárůst a pokles trestných činů páchaných v prostorách věznic odsouzenými a v některých případech obviněnými.

Ze získaných dat vyplývá, že určité trestné činy mají stoupající tendenci. To se týká především vzrůstajícího počtu nálezů mobilních telefonů u drogově závislých odsouzených. Tuto skutečnost lze přičíst stále vyspělejší technologii mobilních telefonů a zrychlujícího se stylu života, který drogy považuje téměř za jeho součást. Odhalování návykových látek u odsouzených je především úspěchem práce kynologů. Ještě lepších výsledků lze ovšem docílit kvalitnějším výcvikem protidrogových psů a zvýšením jejich počtu, a tím pádem častějších prohlídek.

Cílem bakalářské práce bylo nastínit současnou podobu výkonu trestu odnětí svobody, analyzovat trestnou činnost páchanou odsouzenými v průběhu jejich výkonu trestu odnětí svobody či výkonu vazby a následně na základě získaných informací navrhnout možná preventivní opatření s přihlédnutím na naplnění cílů sociální pedagogiky. Cíl bakalářské práce byl splněn.

RESUMÉ

V bakalářské práci se zabývám výkonem trestu odnětí svobody a pácháním trestné činnosti odsouzenými v jeho průběhu. Cílem bylo analyzovat trestnou činnost odsouzených ve všech věznicích České republiky v letech 2004 až 2008 a na základě získaných informací nalézt vhodná preventivní opatření.

Práci tvoří dvě stěžejní oblasti. Jedná se o část teoretickou, která pomocí zpracování literárních pramenů a získané praxe přibližuje historii a současnou podobu výkonu trestu odnětí svobody a problematiku trestné činnosti odsouzených.

Praktická část zjišťuje pomocí statistik pohled pracovníka Vězeňské služby České republiky na trestnou činnost odsouzených a analýzou statistických údajů nastíní vývoj trestné činnosti odsouzených v období let 2004 až 2008. Případná realizace navrhovaných opatření by mohla vést ke snížení trestné činnosti odsouzených.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá pácháním trestné činnosti odsouzených v průběhu jejich výkonu trestu odnětí svobody. Cílem je analyzovat trestnou činnost těchto odsouzených v letech 2004 - 2008 ve věznicích České republiky a na základě získaných informací nalézt vhodná preventivní opatření, která by vedla k jejímu snížení a srovnat nárůst a pokles trestných činů páchaných v prostorách věznic odsouzenými.

V druhé části práce je nárůst specifických trestných činů podložen statistikou a dále se zaměřuje na aktuální a nejčtetnější případy, tedy nálezy mobilních telefonů a drog u odsouzených. Nárůst této trestné činnosti lze připisovat životním stylu drogově závislých a pak stále vyspělejší technologii mobilních telefonů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Trest, výkon trestu odnětí svobody, odsouzený, trestný čin, trestná činnost odsouzených, vyšetřování trestných činů, resocializace, Vězeňská služba České republiky, Policie České republiky, kázeňský přestupek.

ANOTATION

This Bachelor paper deals with the commission of criminal activity of convicted persons during their execution of a sentence of imprisonment. The aim of this paper is to analyze criminal activity of the convicted in the years 2004 - 2008 in the penitentiaries of the Czech Republic, and, based on the obtained information, to find a suitable precautionary measures that would lead to reduction of the crime and to reconcile the increase and the decrease of crime committed in the premises of prisons by the convicted.

The second part of this paper deals with the increase of specific crime that is well-founded by statistics and focuses on the most frequent and current cases, that are, findings of mobile phones and drugs in the possession of the convicted. The increase of this criminal activity could be attributed to the lifestyle of the drug addicted and to the constantly developing technology of mobile phones.

KEY WORKS

Sentence, execution of a sentence of imprisonment, convicted persons, crime, criminal activity of convicted persons, investigation of crimes, resocialization, Penitentiary Office of the Czech Republic, Polis of the Czech Republic, disciplinary offence.

LITERATURA A PRAMENY

A. Právní předpisy

1. ZÁKON 140/1961 Sb. Trestní zákon, ze dne 29. listopadu 1961. Čerpáno ze systému ASPI
2. ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ze dne 30. června 1999. Čerpáno ze systému ASPI
3. ZÁKON 218/2003 Sb. odpovědnosti mládeže za protiprávní činy v soudnictvím ve věcech mládeže, ze dne 25. června 2003. Čerpáno ze systému ASPI

B. Literatura

1. ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Most: Sociálně-právní institut, 1997
2. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005
3. MEZNÍK, J. KALIVODOVÁ, V. KUČHTA, J. Základy penologie 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita 1995
4. SOCHŮREK, J. Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2002
5. SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007
6. SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007
7. SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007
8. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2003

C. Odborné časopisy

1. Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2007
2. Časopis České vězeňství, Praha 1/2009. Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci. Vězeňská služba české republiky

D. Internetové zdroje

1. <http://www.vscr.cz> - veřejný portál Vězeňské služby České republiky
2. <http://www.justice.cz> - oficiální server českého soudnictví
3. <http://www.tn.nova.cz> - portál soukromé televize Nova
4. <http://www.ochrance.cz> - veřejný portál ochránce práva

E. Přílohy:

Příloha č. 1: Nepovolené předměty za branami věznic, vazebních věznic a v objektech Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 2: Seminární práce. Událost v zaměstnání – komunikace s odsouzeným

Příloha č. 1

**Nepovolené předměty za branami věznic, vazebních věznic
a v objektech Vězeňské služby České republiky**

**Fotodokumentace odebraných a zadržovaných předmětů a látek, které měly být
a eventuálně byly v držení obviněných a odsouzených a byly při osobních prohlídkách
a kontrolách nalezeny zaměstnanci Vězeňské služby České republiky.**

Problematika mobilních telefonů, SIM karet a datových nosičů

Nález mobilního telefonu v konzervě

Nález mobilního telefonu v žehličce

Nález mobilního telefonu v obalu od stimulační látky Creatin

Nález mobilního telefonu v radiopřijímači

Nález mobilního telefonu pod obrazem

Nález mobilního telefonu v krabičce pod baterkami

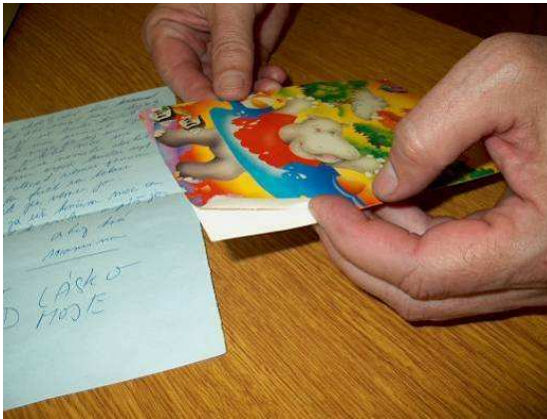
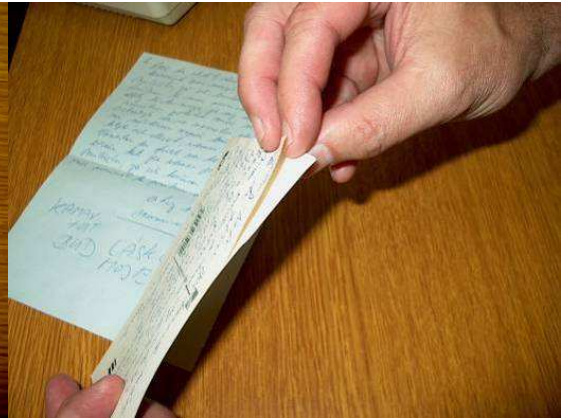
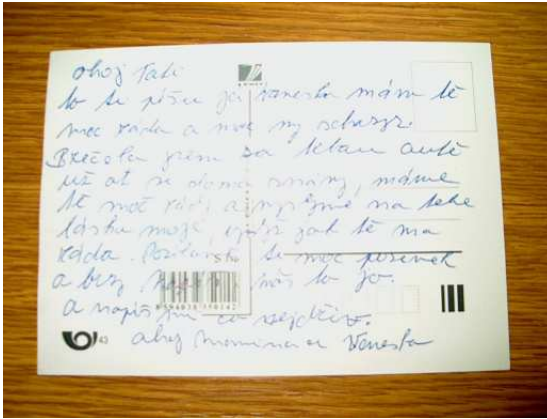
Nález mobilního telefonu maskovaného jako zemina

Hodinky s mobilním telefonem

Nález SIM karty v korespondenci

Nález SIM karty v dřevěné desce

USB – disk s kamerou v propisovací tužce

Nález omamných a psychotropních látek

Nález drogy ukryté v mýdle

Nález drogy v nádobě od šlehačky

Nález drogy v pracovní obuvi

Nález drogy v pantofli

Nález drogy v obalu Centropenu

Nález drogy v hřebenu

Nález drogy v hygieně

Nález drogy v hygieně

Nález drogy v knize

Nález drogy v oděvech

Nález drogy v oděvech

Nález nepovolených a nebezpečných věcí

Bodný nůž v disketě

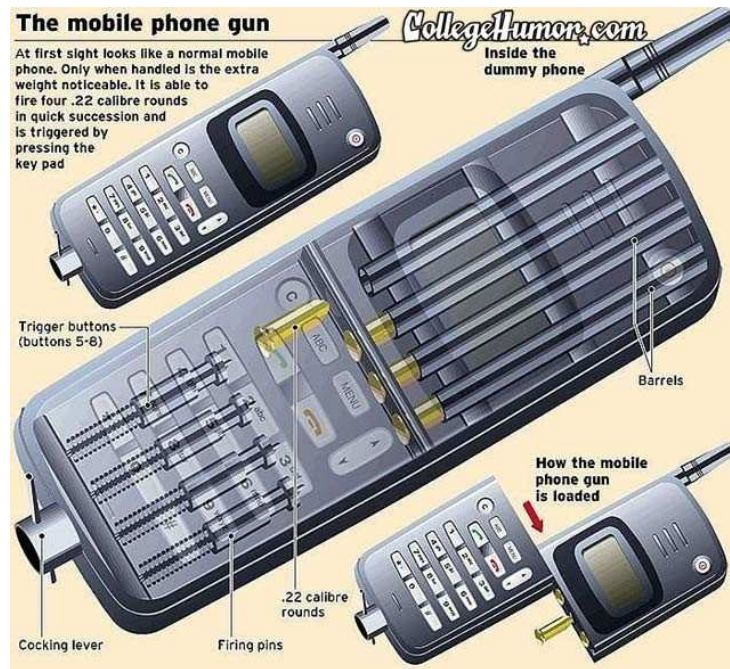
Bodný nůž v opasku

Bodná zbraň v propisovací tužce

Mobilní telefon jako střelná zbraň

Příloha č. 2

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

Událost v zaměstnání – komunikace s odsouzeným

(Seminární práce)

Vypracoval : **Roman Konrád**

Semestr : **1.**

Studijní skupina : **711D**

Předmět : **Sociální komunikace**

Vyučující : **Mgr. František Sýkora**

V Lanžhotě dne 1. 11. 2006

ÚVOD

Pro svou seminární práci v předmětu Sociální komunikace jsem si vybral můj vlastní zážitek v zaměstnání. Snahou této seminární práce je přiblížit nebezpečí zaměstnanců pracujících v blízkém kontaktu s osobami na okraji společnosti. Taktéž bych chtěl připomenout důležitost znalosti neverbální komunikace.

Jména, které jsem uvedl v seminární práci jsou vzhledem k ochraně osobních údajů pozměněny.

Od roku 2001 pracuji u Vězeňské služby České Republiky ve Věznici Břeclav. Pracovně jsem zařazen na Samostatném referátu prevence a stížností. Moje náplň práce spočívá v prošetřování stížností a oznámení příslušníků, občanských zaměstnanců, obviněných a odsouzených osob, jakož i ostatních občanů adresovaných řediteli věznice. Dále odhaluji trestnou a jinou nepovolenou činnost příslušníků vězeňské služby a vězňených osob. Podílím se na kontrole a bezpečnosti věznice.

POPIS UDÁLOSTI

Dne 20. září 2006 přibližně v 7.30 hodin mě telefonicky informoval vychovatel Rudolf Bartošík, pracovně zařazen jako Rada - vychovatel na specializovaném oddělení „A“ výkonu trestu odnětí svobody Věznice Břeclav, kde jsou ubytováni trvale pracovně nezařaditelní odsouzení (trvale pracovně nezařaditelný je odsouzený který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce, který byl uznán plně invalidním, nebo jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení), že si odsouzený Petr Novák (28 let) podal žádost o rozhovor s pracovníkem Samostatného referátu prevence a stížností Věznice Břeclav.

Toho dne v 7.50 hodin jsem přišel na oddělení „A“. Nechal jsem si dozorcem předvést odsouzeného Nováka na kulturní místnost tohoto oddělení. Našemu pohovoru byl na přání odsouzeného Nováka přítomen jako svědek odsouzený Oldřich Zeman (46let). Při pohovoru se mi odsouzený Novák zdál poněkud zvláštní a choval se neobvykle, proto jsem se ho zeptal, zda neužil větší množství léků, které má předepsané od psychiatra na zklidnění. Odpověděl, že užil asi 5 tablet, že jedna tableta na den nestačí. Dle jeho vyjádření potřebuje větší dávku léků. Proto si léky spoří a užije větší množství najednou

Při rozhovoru se odsouzený Novák asi třikrát přiblížil do mé těsné blízkosti a neustále mi narušoval intimní zónu. Jeho mimika byla setřelá a pažemi přehnaně gestikuloval. Vždy jsem ustoupil a vyzval jsem Nováka, aby odstoupil dál a hovořil se mnou z větší vzdálenosti. Odsouzený Novák na moji výzvu nereagoval a neustále se přibližoval do mé těsné blízkosti. Chtěl jsem opět ustoupit, ale již jsem stál zády ke zdi a neměl jsem možnost kam ustupovat. Proto jsem předpažil obě ruce a řekl jsem odsouzenému Novákovi, ať dodržuje mezi námi vzdálenost na předpažení, že si nepřeji, aby se přibližoval a narušoval moji intimní zónu. Poté jsem mu vysvětlil, co je to intimní a osobní zóna a že je nutné, aby při pohovoru dodržoval odstup 50 – 100 centimetrů.

Při předpažení jsem se lehce konečky prstů dotknul jeho hrudníku. Na to odsouzený Novák rozzloben opustil kulturní místnost. Vydal jsem se za ním zjistit co se sním děje. Na chodbě oddělení začal Novák silně křičet, že nemám do něho strkat a že ho nemám bít. Novák přistoupil ke dveřím kulturní místnosti, kde do horní části dveří udeřil silně pěstí, úderem dveře poškodil, tak že do nich udělal díru o velikosti zatnuté pěsti. Na chodbě byla v tu dobu spousta odsouzených, kteří slyšeli křik Nováka, byli zvědaví co se děje. Novák rychlou chůzí přistupoval směrem ke mě, v tu dobu jsem stál na chodbě asi 8 metrů od Nováka. Odsouzený Novák byl silně rozrušený a pravděpodobně mě chtěl fyzicky napadnout. Na to jsem zareagoval a vyzval přítomné odsouzené „chlapi uklidněte pana Nováka“, nejrychleji zareagoval odsouzený Zdeněk Balga (31let), který Nováka uchopil pod krk a povalil ho na zem.

Vzhledem k tomu, že odsouzený Balga s jeho asi 110 kilogramy váhy neustále pevně držel Nováka a věděl jsem, že odsouzený Balga trpí Tourettovým syndromem a hrozilo, že Novákovi ublíží. Vstoupil jsem mezi odsouzené a oddělil je od sebe. Poté co jsem od sebe odsouzené oddělil, Novák ihned odběhl na jeho ložnici. Šel jsem se podívat, co na ložnici dělá. Viděl jsem, jak vytáhl z ventilačního okna nějaký kovový předmět o velikosti zhruba 60 centimetrů a utíkal směrem ven z ložnice a křičel, že zabije mě i odsouzeného Balgu. Rychle jsem zavřel celové dveře a pomocí tísňového hlásiče umístěného na chodbě oddělení, jsem přivolal pomoc kolegů.

Asi do 60 sekund se dostavilo na oddělení 5 příslušníků. Vzhledem k tomu, že odsouzený Novák neustále kovovým předmětem mlátil do dveří, rozbíjel zařízení ložnice a neustále křičel, že mě zabije, nechal jsem přivolat psycholožku a zásahovou jednotku (takzvané „těžkooděnce“). Po zhruba půlhodinovém pohovoru s psycholožkou se Novák uklidnil a za přítomnosti zásahové jednotky byl odveden na krizovou celu. Krizová cela je bezpečnostní cela, kde jsou všechny zařizovací předměty pevně připevněny, jsou téměř nerozbitné a odsouzený na ložnic nemá téměř žádné osobní věci. Toho dne byl odsouzený Novák odvezen do Vazební věznice Brno na psychiatrické oddělení.

Odsouzený Novák je schizofrenik. Nemoc Schizofrenie se projevuje v nejproduktivnějším období - mezi dvacátým a čtyřicátým rokem života. Diagnóza schizofrenie se zakládá na třech příznakových okruzích, které se u jednotlivých pacientů nejen kombinují v různém rozsahu a hloubce, ale také se mohou v průběhu jejich onemocnění vyvíjet a měnit. Těmito okruhy jsou psychomotorické ochuzení, dezorganizace a distorze skutečnosti. Do prvního z nich spadá například ochuzení řeči a pohybů, nehybná tvář, oploštění citového života. Pro druhý okruh jsou typické poruchy řeči, pozornosti i afektivity, do třetího se zařazují bludy a halucinace. Schizofrenií trpí asi jedno procento světové populace.

Odsouzený Balga má chronickou poruchu, takzvaný Touretteův syndrom projevující se motorickými (mrkání, cukání, mávání horními končetinami) a vokálními tiky (mručení, chrochtání, pokašlávání, vykřikování vulgárních výrazů), závadami a poruchami pozornosti a hyperaktivitou. Osoby s Turettovým syndromem se setkávají s nepochopením a jsou trestáni za domnělé zlovyky a zlobení. V České republice jím trpí asi sto tisíc lidí, převážně dětí a mladistvých.

ZÁVĚR

Touto seminární prací jsem chtěl přiblížit nebezpečnost a nevyzpytatelnost při práci s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. V prostředí kde pracuji je velmi důležité sledovat chování vězňených osob a to převážně jejich neverbální komunikaci. Pro zaměstnance, který pracuje s touto skupinou osob je nezbytná znalost základů neverbální komunikace, tato znalost nám velmi pomáhá, a v některých krajních případech chrání zdraví a život. Což jsem poznal já osobně.

Taktéž bych chtěl poukázat na profesionální práci psycholožky při rozhovoru se silně rozrušenou a agresivní osobou. Jen bych dodal, že vyřešení mimořádné situace klidnou formou je účinnější a přijatelnější, než použití hrubé síly.